

MIRENJE I SUCI

Kako suci mogu doprinijeti široj primjeni mirenja u svakodnevnoj praksi rješavanja sporova?

Mirenje¹ kao alternativni način rješavanja sporova pronašlo je veoma široku i uspješnu primjenu u praksi rješavanja sporova u modrenim zapadnim državama. Stupanjem na snagu Zakona o mirenju (nastavno: ZM)² stvorene su formalne pretpostavke za primjenu mirenja u praksi rješavanja sporova i u Republici Hrvatskoj. Mirenje je specifični oblik posredovanja u sporu između stranaka nad kojim one imaju potpunu kontrolu, a posebice nad njegovim rezultatom. Odatle i odgovornost stranaka za uspjeh, odnosno neuspjeh mirenja. Sama činjenica što je u postupku mirenja konačni način rješanja spora u rukama stranaka, jasno ukazuje na prednosti mirenja u odnosu na druge vrste rješavanja sporova. Mirenje stoga treba promatrati s jedne strane kao izvanrednu priliku za rasterećenje neefikasnog državnog sudbenog aparata³, a s druge strane, treba učiniti sve u pravcu stvaranja uvjeta za prepoznavanje mirenja od strane stranaka u sporu kao najpovoljnijeg i najbržeg načina rješavanja njihovih sporova, kojim ne samo rješavaju međusobni spor na obostrano zadovoljstvo, već njime ujedno osiguravaju očuvanje njihovih dobrih odnosa u budućnosti.

1. O MIRENJU - OPĆENITO

*Mirenje*⁴ je specifičan oblik posredovanja u kojem stranke rješavaju vlastite sporove pod vodstvom i uz pomoć neovisne treće strane – izmiritelja.⁵ Tijekom mirenja traži se rješenje koje je u interesu obiju stranaka. Pri tome izmiritelj mora u prvom redu obratiti pozornost na ponovno uspostavljanje komunikacije između stranaka kako bi one bile u stanju pregovarati. Za razliku od

1 Mirenje (posredovanje, medijacija, koncilijacija) je svaki postupak, bez obzira na njegov naziv, u kojem stranke nastoje sporazumno riješiti svoj spor uz pomoć jednog ili više izmiritelja, koji strankama pomažu postići nagodbu, bez ovlasti da im nametnu obvezujuće rješenje (Zakon o mirenju, Narodne novine broj 163/2003; nastavno: ZM.)

2 ZM je stupio je na snagu 24. listopada 2003.

3 "U svijetu su poduzetnici davno izgubili iluzije o učinkovitosti sudskih sustava u rješavanju poslovnih sporova, ponajprije zbog previsokih sudskih troškova i odvjetničkih tarifa, te sve teže dostupnosti sudske zaštite. Zbog toga se u rješavanju poslovnih sporova umjesto sudskim postupcima sve češće pribjegava pregovorima ili se koriste postupci mirenja (medijacija), odnosno ugovaraju izvansudske arbitraže." Ivica Grčar, *Kako riješiti poslovni spor, Umjesto nagodbe Hrvati još skloniji sudovanju, Globalne kompanije bježe od rješavanja sporova pred sudom. S obzirom na stanje u hrvatskom sudstvu, bilo bi logično da njihov primjer slijede hrvatski poduzetnici*, Bussines, Poslovni tjednik bez naznake broja, str. 26.

"Moramo biti iskreni i priznati da mnogo odgovornosti za dugotrajne poslovne sporove (pored odvjetnika i sudova) snose i same stranke u sporovima, osobito tužitelji, koji možda ne pripreme sve pravodobno ili ne prilažu nekvalitetnu dokumentaciju, pa se svaki njihov propust koristi za sazivanje novog ročišta." Izjava Marije Šola iz Partner banke d.d., *Kako riješiti poslovni spor, Umjesto nagodbe Hrvati još skloniji sudovanju, Globalne kompanije bježe od rješavanja sporova pred sudom. S obzirom na stanje u hrvatskom sudstvu, bilo bi logično da njihov primjer slijede hrvatski poduzetnici*, Ivica Grčar, Bussines, Poslovni tjednik bez naznake broja, str. 27.

4 "Medijacija je jedan od načina rješavanja sporova uz pomoć treće neutralne osobe, koja nije ovlaštena donositi obvezujuću odluku, već svojim djelovanjem samo pomagati strankama u donošenju sporazuma kojim razrješuju međusobni spor, uređuju na novi način međusobna prava i obveze, a sve kroz prizmu zadržavanja dobrih odnosa i u budućnosti.", Nina Betteto, *Metode in tehnike medijacije v pravdnem postupku*, Pravna praksa, št. 1-2/2002, str. I.

5 Izmiritelj (posrednik, medijator, koncilijator) označava jednu ili više osoba koje na temelju sporazuma stranaka provode mirenje (čl. 2. st. 1. t. b. ZM).

sudskog postupka, ovdje se svi detalji spora iznose na vidjelo, a ne samo njihova pravna interpretacija. Svrha mirenja nije utvrditi tko je od stranaka u pravu, već pronaći prihvatljivo rješenje od zajedničkog interesa za obje stranke.⁶

Mirenje je postupak uz pomoć kojeg se rješavaju postojeći sporovi i kojim se pomaže izbjeći slične sporove u budućnosti, kao i ublažiti negativne efekte samog sporenja. Izmiritelji pomažu strankama u pregovorima kroz niz zajedničkih sastanaka ili povjerljivih pojedinačnih sastanaka sa svakom od stranaka. Oni pomažu strankama uvidjeti njihov položaj, odrediti njihove interese, pronaći moguća rješenja i razmotriti sve mogućnosti i alternative s ciljem postizanja sporazuma.⁷

Kakvu ulogu u široj primjeni mirenja u svakodnevnoj praksi rješavanja sporova mogu imati suci?

2. ZAKONSKI OKVIR ZA UPUĆIVANJE STRANAKA U POSTUPAK MIRENJA OD STRANE SUDACA

Mirenje je dobrovoljan, neobvezujući i privatan postupak. Odluka o tome hoće li se stranke podvrći postupku mirenja i hoće li ustrajati u njemu, isključivo je u njihovim rukama. To pravo je u njihovim rukama neovisno je li već pred nadležnim tijelom pokrenut postupak za rješavanje njihovog spora ili ne. Naši suci imali su i prije stupanja na snagu ZM pravnu osnovu za poticanje stranka na rješavanje njihovih sporova na miran način upravo u okviru Zakona o parničnom postupku (nastavno: ZPP).⁸

Članak 10. ZPP

Sud će nastojati da se postupak provede bez odugovlačenja i sa što manje troškova te onemogućiti svaku zloupotrebu prava koja strankama pripadaju u postupku.⁹

Članak 321. st. 3. ZPP

Sud će u toku postupka upozoriti stranke na mogućnost sudske nagodbe i pomoći im da zaključe nagodbu.¹⁰

6 Vidi поближе, Machtel Pel, *Mediation P.S: for the Lawyer*, Advocatenblad, 10, 18. 05.2001. M. Pel je doctor iuris, potpredsjednica je Prizivnog suda u Amhemu, Nizozemska, medijator je i voditeljica nacionalnog projekta "Medijacija i sudstvo."

7 "Nagovaranje i pregovaranje oblici su komunikacije, no tijekom *nagovaranja* uvjeravate (nagovarate) sugovornika da kaže ili uradi nešto što odgovara ispunjenju samo vaših ciljeva, a *pregovaramo* kada sa sugovornikom (ili više njih) ostvarujemo najbolji mogući dogovor, kojim do ciljeva dolazimo zajedno (...). Mogućnost promjene mišljenja naznaka je otvorenosti, poštenja i želje da upoznate nove poglede na stvari i događaje. Stoga je pregovarač koji ne zatvara misli u kalupe i ne brani im promjene i prilagodbe uspješniji od sugovornika koji se drži početnih misli kao pijan plota. Nemojte se bojati otvorenosti, to ne znači da morate prihvatiti sve što vam se kaže, da se morate odreći stavova i okretati se na vjetru poput vjetrenjače. To samo znači da je *pregovaranje dvosmjernan proces*. Stoga pazite na svoje ponašanje, promatrajte sebe tuđim očima onako kako bi to učinio vaš sugovornik i ne slušajte samo vlastite riječi. Prihvatite li argumente sugovornika, ne znači da ste se odrekli svojih. Ako znate što želite, to vjerojatno zna i vaš sugovornik. Ostvarenje je blizu sredine." Saša Petar, *Pregovaranjem do cilja, Tko ispunji očekivanja drugih, postići će što i sam želi*, Menadžment, Poslovni tjednik, Zg, broj 42, 2002, str. 50-51.

8 Zakon o parničnom postupku (Narodne novine broj 53/91, 91/92, 112/99 i 117/03). Upravo su slične odredbe slovenskog Zakona o parničnom postupku iskorištene kao pravni okvir za uvođenje projekta mirenja pred Okrožnim sodiščem u Ljubljani. Projekt "Mirenje po uputi suda" na nekim je mjestima izazvalo komešanje i potaklo raspravu o suci kao izmiritelju. Mnogi suci kažu da oni već tako i tako izmiruju, i to je točno: mnoge parnice završavaju nagodbom. S druge strane, među tim istim sucima ponekad postoji otpor prema sucu-izmiritelju, u postupku mirenja. Po njihovom mišljenju sudac ne smije biti izmiritelj u postupku mirenja. Oba mišljenja se čine paradoksalnim: sudac već izmiruje, a ne smije izmirivati ako se to zove mirenje (medijacija)." M. Pel. *Upućivanje na mirenje u parničnom postupku: dodatna usluga ili neodređenost profesije?*

9 Odgovara članku 11. slovenskog ZPP.

Članak 322. st. 1. ZPP

Sporazum stranaka o nagodbi unosi se u zapisnik.¹¹

Stupanjem na snagu *Pravilnika o mirenju*¹² za potrebe postupaka mirenja koji se provode pred Centrom za mirenje pri Hrvatskoj gospodarskoj komori u Zagrebu, a zatim stupanjem na snagu ZM, definitivno je stvoren stvarni pravni okvir za provedbu postupaka mirenja u Republici Hrvatskoj. Sudac se u sadašnjoj fazi razvoja mirenja u Republici Hrvatskoj, u parničnom postupku nalazi u ulozi osobe koja može uputiti stranke u postupak mirenja, dakle, u ulozi svojevrsnog uputitelja ili inicijatora mirenja. Takva njegova uloga vidljiva je iz sadržaja odredbe čl. 16. st. 1. ZM:

(1) Tijekom sudskog, upravnog ili drugog postupka tijelo koje vodi postupak može u sporovima iz čl. 1.13 preporučiti strankama da pokrenu postupak mirenja u skladu s odredbama ovog Zakona.

Konkretno, sudac u parničnom postupku može u bilo kojem stadiju postupka i to sve do zaključenja glavne rasprave pred prvostupanskim sudom, pa čak i do donošenja odluke o redovnom pravnom lijeku pred drugostupanskim sudom, odnosno o izvanrednom pravnom lijeku pred trećestupanskim sudom, preporučiti strankama pokrenuti postupak mirenja. Dakle, ovlaštenje suca u ovom pravcu nema obvezujući karakter za stranke i one ne mogu snositi bilo kakve posljedice zbog neprihvatanja takve preporuke suca, izuzev eventualno u dijelu odlučivanja o njihovom zahtjevu za naknadu troškova parničnog postupka. Naime, člankom 155. ZPP propisano je kako će *sud pri odlučivanju o tome koji će se troškovi stranci nadoknaditi uzeti u obzir samo troškove koji su bili potrebni radi vođenja parnice. O tome koji su troškovi bili potrebni te o visini troškova odlučuje sud ocjenjujući brižljivo sve okolnosti.* Držimo potrebnim složiti se s mišljenjem¹⁴ kako upravo suci ovu odredbu trebaju iskoristiti radi što snažnijeg posrednog utjecaja na stranke u izboru mirenja kao načina rješavanja njihovog spora čije rješavanje je već započeto u sudskom postupku.

Naime, držimo kako nema zapreke da sudac prilikom odlučivanja o zahtjevu za naknadu troškova parničnog postupka ne umani ili čak odbije u cijelosti takav zahtjev one stranke koja je bezrazložno odbila sudjelovati u postupku mirenja ili koja je bezrazložno opstruirala već započeti postupak mirenja i pored jasne spremnosti druge stranke na postizanje mirnog rješenja spora. Na opisani način ta je stranka bespotrebno prouzročila trošak sebi i protivnoj strani u daljnjem tijeku parničnog postupka. Ovakva odluka mogla bi se donijeti bez obzira na konačni uspjeh te stranke u sporu. Navedeno jasno ukazuje kako bi suci odredbu čl. 155. ZPP mogli iskoristiti kao snažno oruđe u njihovim aktivnostima upravljenim ka što široj primjeni postupka mirenja u svakodnevnoj praksi rješavanja sporova.

10 Odgovara članku 306. st. 3. slovenskog ZPP.

11 Odgovara članku 122. st. 2. slovenskog ZPP.

12 Narodne novine broj 81/02, stupio je na snagu 9. srpnja 2002.

13 "Ovim se Zakonom uređuje mirenje u građanskopravnim sporovima, uključujući i sporove iz područja trgovačkih, radnih i drugih imovinskopravnih odnosa u stvarima u kojima stranke mogu slobodno raspolagati, ako za neke od tih sporova posebnim propisom nije nešto drugo određeno." (čl. 1. ZM).

14 Alan Uzelac s Pravnog fakulteta u Zagrebu skrenuo je pozornost na ovu mogućnost ove odredbe ZPP i njenog korištenja u svrhu sankcioniranja bespotrebnog odbijanja postupka mirenja os strane jedne od stranaka u sporu. Ovo svoje mišljenje on je iznio je na seminaru održanom 19.02.2004. u Zagrebu, u Hotelu Arcotel, pod nazivom - *Alternativno rješavanje sporova: mirenje (medijacija)*, održanom u organizaciji British Association For Central And Eastern Europe i Hrvatskog pravnog centra.

Članak 16. st. 2. ZM

2) Ako se stranke sporazumiju o provođenju postupka mirenja, tijelo koje postupak vodi nakon savjetovanja sa strankama, odredit će rok na koji će se odgoditi daljnje poduzimanje radnji u postupku, a koji ne može biti duži od 60 dana. Rok na koji je odgoda određena može se produžiti samo na sporazumni prijedlog svih stranaka u sporu.

Dakle, ako se stranke sporazumiju o provođenju postupka mirenja, sudac će odgoditi poduzimanje daljnjih radnji u postupku kroz vrijeme od najduže 60 dana, a i duže ako se stranke od tome suglasno sporazumiju. U praksi, to znači da će sud donijeti rješenje o odgađanju ročišta na određeno vrijeme.

Članak 16. st. 3. ZM

3) Ako se tijekom roka iz stavka 2. ovoga članka ne postigne nagodba, tijelo koje vodi postupak nastaviti će ga, a do nove odgode radi pokušaja mirenja može doći samo na temelju sporazumnog zahtjeva svih stranaka u sporu.

Ako se stranke tijekom zadanog roka udijeljenog im za provođenje mirenja uspješno izmire sklapanjem sporazuma, započeti sudski postupak okončat će se najčešće povlačenjem tužbe. Stranke će također najčešće upravo u sporazumu sklopljenom u postupku mirenja odlučiti i o načinu snošenja troškova sudskog postupka, a ako se o tome ne sporazumiju, sud će na njihov zahtjev donijeti odluku o troškovima postupka, koji su prouzročeni do dana uspješnog okončanja mirenja. S druge strane, ako stranke ne postignu nagodbu tijekom postupka mirenja¹⁵, o tome obavještavaju sud i sudski postupak se nastavlja tamo gdje je i stao. Prednosti ovakvog postupanja očite su:

1) stranke u nastavku parničnog postupka ne moraju ponovno čekati na raspored njihovog predmeta kod suca,

2) unaprijeđena komunikacija između stranaka ostvarena tijekom neuspjelog mirenja uvelike sužava broj spornih pitanja i time u pravilu doprinosi bržem okončanju nastavljenog parničnog postupka.¹⁶

3. DRUGI POSTUPCI STRANAKA TIJEKOM MIRENJA

Tijekom postupka mirenja, stranke će se suzdržavati od pokretanja drugih postupaka¹⁷, sudskih, odnosno arbitražnih, za rješavanje spora o kojem se mirenje provodi, osim ako je to nužno za očuvanje njihovih prava.

¹⁵ "Okružni sud (u Ljubljani) je analizirao uspješnost i na osnovu upitnika, koji su advokati i stranke popunjavali po završetku postupka medijacije. Upitnikom se utvrđuje ocjena rada medijatora, ishod postupka, kao i pravičnost i integritet medijacije. **Iznenadujuće, analiza ovih upitnika pokazala je skoro 100% zadovoljstva stranaka, bez obzira na krajnji ishod postupka.**" Aleš Zalar, predsjednik Okrožnog sodišća u Ljubljani, *Projekat "Medijacija" i druga iskustva Okružnog suda iz Ljubljanje*, Metodi efikasnog rješavanja problema zaostalih predmeta, U okviru projekta "Jačanje efikasnosti sudstva u Crnoj Gori", Centar za obuku sudija Republike Crne Gore, Podgorica, lipanj 2003, str. 71.

¹⁶ Vidi, ibidem, str. 71.

Ako su se stranke koje su se sporazumjele o provođenju mirenja izričito obvezale da tijekom točno određenoga vremenskog razdoblja ili do nastupanja točno određenog uvjeta neće pokretati ili nastavljati sudske, arbitražne ili druge postupke, takav sporazum ima obvezujući učinak. U tom slučaju, sud, arbitri ili druga tijela kod kojih se pokuša pokrenuti postupak, *odbacit će* na zahtjev druge stranke akt kojim se postupak pokreće ili nastavlja kao preuranjen, osim ako bi u svjetlu svih okolnosti spora, odgoda pokretanja ili nastavljanja postupka mogla voditi teškim i nepopravljivim posljedicama.

Ako stranke ne postignu nagodbu u postupku mirenja zbog nesuglasnosti o pravnim pitanjima, ali se sporazume o činjenicama, pisano zajedničko očitovanje stranaka o činjenicama obvezujuće je u eventualnim daljnjim postupcima ako su potpisi stranaka na zajedničkom očitovanju ovjereni kod javnog bilježnika.

4. RAZLIKE IZMEĐU ULOGE SUCA U PARNIČNOM POSTUPKU I ULOGE IZMIRITELJA U POSTUPKU MIRENJA

Značajne prednosti postupka mirenja kao alternativnog načina rješavanja sporova u odnosu na druge načine rješavanja sporova¹⁸, najbolje je moguće uočiti ako ga usporedimo s nama najpoznatijim i ujedno najšire zastupljenim postupkom rješavanja sporova – parničnim postupkom, te odlukama u tom postupku. Građanski parnični postupak opća je, redovna i osnovna metoda zaštite ugroženih ili povrijeđenih građanskih prava, koju pruža državna pravosudna organizacija. Stoga se parnični postupak često označava kao "redovni put pravne zaštite."¹⁹ Sudski parnični postupak²⁰ najčešće završava presudom, a jedan od mogućih načina njegovog okončanja je i sudska nagodba.

17 Članak 15. ZM.

18 "Danas se naime moderno poimanje mirenja svodi na to da mirenje nije puki formalni postupak koji tek prethodi sudskom ili arbitražnom postupku, nego posve samosvojan način rješavanja sporova i pri tom se polazi od pretpostavke da će, ako stranke žele mirenje, zapravo to biti jedini način rješavanja spora. Pojedine statistike pokazuju da postupak mirenja, ako se u njega ušlo, recimo u Americi, pokazuje 90-postotni uspjeh.

Kod nas se često smatra da mirenje jest samo jedan tegoban period koji treba proći prije nego što će doći glavna stvar. To možda upravo zbog toga što smo mirenje imali i imamo kao obavezu u bračnom pravu." Vladimir Rubčić, odvjetnik u Zagrebu, Alternativni načini rješavanja sporova – medijacija, Bilješke za Okrugli stol uz Jubilani XX Dan hrvatskih odvjetnika u zagrebu, 14. – 15. 03. 2002., Odvjetnik, 3-4, 2002., str. 36.

19 Siniša Triva, Građansko procesno pravo; Narodne novine, Zagreb, 1983., str. 3.

20 "Stranke dolaze u sud i traže pravnu zaštitu. One se pojavljuju sa suprotnim interesima, zahtjevima i shvaćanjima. Sud treba opredijeliti se za jednu stranu. U takvom kaleidoskopskom šarenilu stavova, prašumi suprotnosti, treba naći istinu i pravdu. Sud treba povratiti narušenu harmoniju. Nitko ne traži sudsku samovolju. Stranke vode spor, jer misle da su u pravu, a pravo ne može biti na obje strane. Za pravilno rešenje spora potrebna je istina, a utvrđivanje istine skopčano je sa ogromnim teškoćama. (...) Sudu je potrebna istina za pravilnu primjenu propisa. Sudska istina ne predstavlja savršenstvo. Ona može biti vrlo udaljena od prave istine. Kad sudac ocjenjuje dokaze, onda se odigrava interesantan kognitivni proces: on asimilira svoje iskustvo sa svojim znanjem, pa tako ranijim iskustvom i znanjem osvjetljava nove činjenice, novo iskustvo. On starom dodaje novo. To se odigrava u svakom procesu saznanja. U svakom novom saznanju ima malo povijesti, prošlosti subjekta koji saznanje. To važi i za sudsku istinu, sudsko saznanje. Ne postoji jedinstvena sudska istina. Svi suci nemaju jednako iskustvo, jednako znanje, jednaku žed za istinom, jednak pogled na život i svijet, jednaku moć percepcije i apercipije, jednaku snagu vjerovanja, jednaku moć suđenja. Kad bi dvojica sudaca tražili istinu istim dokaznim sredstvima, ali odvojeno, oni bi mogli doći do istog ili do različitih rezultata. Jedan sudac drži istinom što drugi drži neistinom. I ovdje relativizam pokazuje svoje lice. Istina je gravitacijsko središte u svakom dokaznom postupku, ali različiti ljudi različito gledaju na to središte. Istina - prema Jamesu - živi "najvećim dijelom po kreditnom sistemu"; ona je "zbirna imenica za sve radnje provjeravanja." Sudska istina može da se poklapa sa stvarnošću, a može da joj proturječi. Sudska istina je iskustvena, koju može oboriti novo iskustvo. Pravna mogućnost za ponavljanje sudskog postupka dokazuje da i zakonodavac sudsku istinu ne smatra savršenstvom. Sudska istina je samo najvjerovatnija pretpostavka. To mišljenje je sadržano i u staroj izreci: *pro veritate habetur*." Stevan M. Slijepčević, odvjetnik iz Osijeka, *Advokatura i društveni progres*, Sto godina advokature u Hrvatskoj 1868-1968, Odvjetnik, god XVIII, rujan 1968, broj 9, str. 378-379.

4.1. Presuda u parničnom postupku²¹

Presudom se odlučuje o osnovanosti tužbenog zahtjeva, o osnovanosti tužiteljevog traženja da mu sud pruži pravnu zaštitu određenog sadržaja. Presudom kao aktom državne suverenosti konkretizira se pravilo sadržano u apstraktnoj pravnoj normi. Presuda postaje konkretna pravna norma, izvor prava za konkretan društveni pravni odnos – *res iudicata facit jus inter partes*.²² Presudom se na autoritativan način utvrđuje sadržaj pravnih odnosa (daklaratorna zaštita), nalaže se osuđenome u korist protivne stranke nešto učiniti, trpjeti ili propustiti (kondemnatorna zaštita), ili se postojeći pravni odnos preinačuje ili ukida (konstitutivna zaštita).

Stranke u parnici žele dobiti sudsku presudu kojom se rješava o podnesenim zahtjevima na temelju pravnih, te ugovornih i sudskih odrednica. Drugim riječima, sucu se mogu izložiti samo sporovi u kojima je potrebno dati sudsko mišljenje. Sudske rasprave u većini slučajeva su paravan za svijet zatomljenih interesa, briga, želja i sukoba, koji se ne mogu pravno protumačiti. Pravni sukob i sukob koji se iza njega krije ponekad se ne poklapaju u cijelosti ili se uopće ne poklapaju.

Sukobi nastaju kad međusobno ovisne stranke imaju ili se čini kako imaju istovremeno suprotstavljene interese, shvaćanja, ciljeve i/li uloge. U svakom sukobu riječ je o jednom ili više poremećaja u komunikaciji među strankama, koje duže ili kraće vrijeme na jedan ili drugi način održavaju (poslovne i/li osobne) međusobne odnose. Osim razlike u mišljenju o sadržaju spora, većinom je riječ o problemu komunikacije i izražavanju više ili manje snažnih osjećaja. Sukob koji je potpuno bez poremećaja komunikacije ili bez emocija ne postoji, jer u tom slučaju nema sukoba, već se radi o razlici mišljenja koju stranke same vrlo dobro mogu riješiti. Općenito, sukobi se mogu riješiti na tri različita načina: na osnovu sile, na osnovu pravnih propisa ili na osnovu interesa. Ako razlika u mišljenju još nije prerasla u sukob, najčešće se vode pregovori na temelju interesa kako bi se pronašlo rješenje. Nakon što su osjećaji ovladali pregovaračima, oni se priklanjanju rješavanju sukoba na temelju onoga tko je u pravu nasuprot onoga tko je u krivu, pri čemu je jedna strana naravno, uvijek u pravu, a druga u krivu.²³ I na kraju, sredstvo sile je oružje za kojim većina ljudi ne poseže izravno, ali ono služi svrsi kada ništa drugo ne pomaže.

Svrha parničnog postupka je dobiti pravo na temelju pravnih propisa. Kako bi to postigla svaka stranka mora sukob pravno interpretirati, pretvarajući izvorni osobni interes u tužbu ili u obranu. Sudska tužba stoga u pravilu predstavlja samo jedno određeno, nefleksibilno i jednostrano rješenje sukoba, koje se temelji isključivo na interesu njenog podnositelja. Tome se naravno pridodaju još i sve "pravno relevantne" činjenice. Posljedica takvog postupanja je prisiljenost

21 U ovom podpoglavlju – Parnični postupak u cijelosti je citirana Machtel Pel, *Upućivanje na mirenje u parničnom postupku: dodatna usluga ili neodređenost profesije?*

22 Sniša Triva; ibidem, str. 125.

23 "Glavnom stvari se zapravo smatra rješavanje pred sudom, gdje treba nekoga uvjeriti da je on, odnosno njegova stranka, u pravu. Upravo to je ono što se mirenjem ne želi učiniti. *Zadaca miritelja* je nešto posve drugačije od zadace suca ili zadace arbitra. Miritelj treba prije svega znati slušati stranke i slušati njihove interese. A ono čemu se stranke i njihovi zastupnici trebaju u postupku mirenja naučiti jest da se taj postupak ne odvija na način da treba miritelja uvjeriti da su one u pravu, jer dapače to može biti čak i loše za sam postupak mirenja. Miritelja treba uvjeriti u to koji su interesi njihove strane, koji su zapravo problemi doveli do svega toga, jesu li otvorene mogućnosti za kompromis, za nagodbu i u takvom jednom otvorenome ozračju iznaći mogućnosti nagodbe. Miritelji su dakle osobe koje bi trebale pomoći i jednoj i drugoj strani da dođu do nekog uzajamno prihvatljivog rješenja, i naravno to ima čak i djelomično elemente pogađanja, svatko nastoji u takvom procesu na kraju izvući za sebe najpovoljnije rješenje, *ali zajednička je zadaća da se dođe do neke prihvatljive solucije i to bez obzira na to tko je od stranaka "u pravu."*

A zašto? Prije svega zato što se smatra da je upravo suđenje, a onda čak i arbitraža, najgori mogući način rješenja njihova spora. Jer s jedne strane bit će dugotrajan i skup postupak, a s druge strane čak će onemogućiti daljnji razvoj odnosa među stranama. Ako je riječ o tome da se pregovorima postignu koncilijacije, razriješi neki spor, moguće je nastaviti odnose među stranama temeljene na tim uzajamnim ustupcima. Čak štoviše, jedan od primjera uspješnosti koncilijacije je u tome da u svijetu većina koncilijacija koje završe nagodbom, završavaju tako da stranke tu nagodbu dobrovoljno i izvrše. Nema postupka ovrhe." Vladimir Rubčić, supra, str. 36-37.

stranaka kopati po njihovoj prošlosti pri čemu u "pravnoj bitci"²⁴ moraju pribaviti argumente i činjenice relevantne za sudsku odluku. Takvo njihovo postupanje dovodi do daljnjeg zaleđivanja njihovih suprotnih stajališta, koja za stvaran spor između njih zapravo nisu važna. Pri tome se početni interesi nerijetko gube i stoga se često događa da stranke ubrzo od pravnog "drveća" (vlastitih zauzetih stajališta i njima pripadajućih činjenica) više ne prepoznaju izvornu "šumu" (vlastite interese). Zauzimanje pozicija (stajališta) u sukobima i postupcima, potiče ljude u mislima usredotočiti se samo na suprotstavljanje i na međusobne razlike. Iza tih protivnih stajališta mogu se kriti tri vrste interesa: jednaki, različiti, ali pomirljivi i nepomirljivi.

U parničnom postupku formalno se radi samo o pravnom sadržaju, a poremećaji u komunikaciji i emocije, koje prate sukobe nisu u djelokrugu moći odlučivanja suca. To naravno ne znači da emocije i poremećeni odnosi ne igraju ulogu u parničnom postupku. Svi odvjetnici i suci dobro znaju da to nije tako, ali i pored toga sasvim je sigurno kako parnični postupak sam po sebi nije sredstvo pogodno za obnovu odnosa ili za izražavanje emocija na odgovarajući način. Naprotiv, upravo je daljnja eskalacija poremećenih odnosa između stranaka u sporu sastavni dio, a često i posljedica sudskog postupka. Uzrok tome treba zasigurno pored ostalog tražiti i u činjenici što se kroz parnični postupak u isti kalup pokušavaju ugurati sukobi vrlo raznolike prirode.

4.2. Sudska nagodba u parničnom postupku

Sudska nagodba (poravnanje; *res judicialiter transacta*) je ugovor kojim stranke utvrđuju svoje građanskopravne odnose kojima mogu slobodno raspolagati, zaključen u pismenoj formi u parnici ili izvan parnice, pred nadležnim sudom i dopušten od suda, koji ima svojstva pravomoćne presude i ako se njime utvrđuje obveza za neku činidbu, onda ima i svojstvo izvršne isprave.²⁵ Sudska nagodba kao i pravomoćna presuda također dovodi do okončanja parnice i u procesno pravnom smislu izjednačena je s pravomoćnom presudom.

Sudska nagodba je sucima zasigurno jedan od najdražih načina okončanja sudskih postupaka. Aktivnosti sudaca, stranaka i njihovih punomoćnika koje dovode do uspješne nagodbe, čine sve sudionike u postupku zadovoljnim. Stranke stoga što su na taj način postigle sporazumno rješenje na obostrano zadovoljstvo i što su time isključile svaki rizik eventualne nepovoljne sudske odluke, kao i daljnje nemale troškove sudskog postupka, a suci s druge strane, što su na taj način na relativno ugodan način riješili predmet, koje rješenje ne iziskuje pisani otpisak odluke i njeno obrazloženje, čime je ujedno izostalo njihovo zakonsko opredjeljivanje za pružanje pravne zaštite samo jednoj od stranaka u postupku.

Osobe koje nisu upućene u metode mirenja često postavljaju pitanje postoji li razlika između sudske nagodbe i mirenja kao načina rješavanja sporova i ima li uopće smisla uz nagodbu koju provodi sudac, dodavati još jednu metodu posredovanja? Najbolji odgovor na to pitanje daju elementi po kojima se razlikuje mirenje i sudska nagodba.²⁶

24 "Pod okolnostima velikog broja građanskih predmeta i nezadovoljstva stranaka odlukama i dužinom trajanja postupaka, tradicionalne parnice izgledaju kao fudbalske utakmice gdje stranke pokušavaju da „nabiju“ što više golova. U postupku medijacije, pak, stranke kontrolišu i pravila i zaključak spora. Zato se za medijaciju često upotrebljava izraz: "pravosuđe s ljudskim likom" (*justice with a human face*). "Zalar, *supra*, str. 65).

25 Triva; *supra* str. 449.

26 Vidi pobliže, Machtel Pel, Court-Annexed Mediation in the Netherlands, The Execution of the nation-wide project "Mediation and Judiciary." - *Posredovanje uz sudski postupak u Nizozemskoj, Provedba projekta na nacionalnoj razini "Posredovanje i sudstvo."*

Mirenje je poseban oblik rješavanja sukoba u kojemu izmiritelj kao nepristrana treća osoba, strankama pokušava pomoći postići rješenje, koje se temelji na obostranim interesima. Ova vrsta rješavanja sukoba ima dvije glavne značajke. *Prva* je usmjeravanje znatne pozornosti prema ponovnom uspostavljanju prekinute komunikacije između stranka, a time i prema emocijama u pozadini i poremećenim odnosima, i to u onoj mjeri u kojoj te emocije i poremećeni odnosi ometaju postizanje rješenja. *Drugo* glavno obilježje mirenja je metoda pregovaranja koja se koristi, tzv. *harvardska metoda*.²⁷ Taj pristup podrazumijeva vođenje pregovora na temelju interesa, a ne na temelju prava. Značajka gotovo svakog sukoba je ta da stav ili tražbinu jedne stranke (rješenje sukoba koje je ona odabrala) druga stranka drži neprihvatljivim. Međutim, iza svakog stava često se nalazi jedan ili više interesa, i kada oni postanu poznati, mogu predstavljati ključ za moguće djelotvorno rješenje. Jednostavan primjer je radnik, koji je želio dobiti na korištenje automobil poduzeća. Njegovi interesi u pozadini mogu se kretati u sljedećem nizu: (svakodnevno) mi je potreban prijevoz; vjerujem kako korištenje automobila poduzeća odgovara mom statusu; ne želim biti iza mojih kolega u drugim poduzećima; želim priznanje za sav moj dodatni rad; želim ostaviti dojam na mog partnera.

Osim toga, ono o čemu se raspravlja u mirenju između stranaka povjerljive je naravi, čak i ako mirenje propadne. Izmiritelj je neutralan i u slučaju kada stranke ne postignu sporazum, on nema ovlaštenje donijeti odluku o njihovom sporu. Posljedica takvog pristupa je sloboda stranaka u izražavanju onoga što stvarno misle, a da se pritom ne izlože riziku vezanosti tim svojim izjavama ili prijedlozima u slučaju da pregovori ne uspiju. Stranke su slobodne svakodobno povući se iz postupka mirenja ako smatraju kako im ono neće biti od koristi.

Određeni broj navedenih značajki nije svojstven pregovorima u okviru nagodbe u sudskom postupku. Nagodba dakle, ima različit karakter. Sadržaj i provedbu nagodbe određuje sudac. Neki se suci pri tome drže veoma kruto pravnih stavova u potrazi za odgovarajućim rješenjem, dok su drugi skloniji istraživanju interesa u pozadini. Stoga, nije bez značaja činjenica je li sudac na početku karijere ili je iskusan, zanima li ga prvenstveno pravni sadržaj ili interesi stranaka u pozadini. Rad suca i kod sklapanja sudske nagodbe ograničen je obilježjima pravnog postupka u kojem je bitno zauzimanje stavova i njihovo dokazivanje. Osim toga, stranke su svjesne kako će sudac donijeti odluku ako one to ne budu mogle, što ima specifične posljedice na pregovore tijekom ročišta za nagodbu.

Stranke prilikom pregovora radi sklapanju sudske nagodbe polaze prije svega s pravnih pozicija, a ne toliko od interesa. Tijekom postupka one su istrenirane pregovarati na temelju pravnih argumenata, uzimajući u obzir najvjerojatniji ishod postupka. U postupku mirenja stranke slobodno izražavaju svoje stavove i njihov sadržaj ostaje povjerljiv, dok sve što stranke iznesu pred sucem pri nagodbi, sudac čuje i to može imati utjecaja na daljnji tijek postupka ako ga stranke ne dovrše nagodbom. Ova okolnost povlači za sobom moguću suzdržanost stranaka prilikom iznošenja njihovih skrivenih interesa, naročito ako ti interesi mogu ugroziti održivost njihovih pravnih stajališta. Povrh svega, i sudac je tijekom postupka nagađanja postao dodatno obaviješten o sadržaju spora i u tom pogledu bez obzira na njegovu neopredijeljenost nije neutralan, jer i on u sebi stvara

27 Takozvana *Harvardska pravila* pregovaranja vrijede i prilikom medijacije:

- odvojiti ljude od problema ("udari po lopti, a ne po čovjeku"),
- tražiti rješenja na temelju interesa, a ne pozicija,
- tražiti rješenja u interesu objiju stranaka,
- uspostaviti objektivna mjerila za rješavanje suprotstavljenih interesa.

sliku o pravnoj održivosti na taj način iznesenih stranačkih stajališta i dobivene obavijesti stavlja u taj okvir, u slučaju da stranke ne postignu nagodbu.²⁸

Može se smatrati kako su razlike između sudske nagodbe i mirenja sljedeće: sudac koji nastoji postići nagodbu usmjerava stranke u pravcu sadržaja nagodbe,²⁹ ima ovlast i donosi odluku ako to stranke ne uspiju, usredotočen je na sukob i argumente, ima ograničeno vrijeme za ročište za nagodbu i pravni je stručnjak. Nasuprot tome, izmiritelj vodi postupak prema određenoj metodi, nema ovlasti i ne odlučuje, usredotočen je na sukob i interese stranaka i ima puno vremena, a stručnjak je za posredovanje u sukobima.

5. PRETPOSTAVKE UPUĆIVANJA STRANAKA U MIRENJE

5.1. Najpovoljniji trenutak u sudskom postupku za upućivanje stranaka u mirenje

Kada govorimo o mirenju treba imati na umu kako mirenje nije pogodno rješenje za sve vrste sporova. Nije svaki spor pogodan za mirenje, a nije ni svaki trenutak tijekom samog spora pogodan za upućivanje stranaka na mirenje. Stranke mogu izabrati mirenje kao način rješavanja njihovog spora prije započinjanja sudske postupke o njihovom sporu ili tijekom samog sudske postupke. Istina, upućivanje na mirenje tijekom sudske postupke čini se pomalo paradoksalnim, ali samo na prvi pogled. Naime, ako stranke već nisu mogle raz riješiti međusobni spor samostalno, a ni uz pomoć odvjetnika, postavlja se pitanje zašto bi to učinile nakon što su se za rješenje svog problema obratile sudu kao krajnjoj instanci. U tom trenutku, a i kasnije tijekom sudske postupke, stranke su već zauzele, odnosno učvrstile svoja početna pravna mišljenja i stavove. Je li moguće ili je li poželjno u tom trenutku vratiti se putem kojim su došle?

Postoje različita mišljenja o najpovoljnijem trenutku u kojem se treba odlučiti za mirenje. Jedno mišljenje vjeruje kako bi se izbor trebao napraviti što je prije moguće, prije nego se stavovi uvriježe i prije nego stranke počnu pružati otpor. Drugo mišljenje drži kako svaki sukob treba doći do određene faze zrelosti prije nego ljudi odluče napustiti arenu i vratiti se za pregovarački stol. U svakom slučaju dobro je poznato kako je čak i u sukobima koji su veoma eskalirali moguće postići fazu u kojoj stranke shvaćaju beskorisnost daljnjih pravnih koraka i vraćaju se prvobitnom pitanju, koje se nalazi u pozadini sukoba. Međutim, s druge strane, postoje također i oni koji puštaju probleme eskalirati do točke kada bi radije s protivnikom zajedno potonuli nego pred njim popustili.³⁰

Naime, sasvim je jasno kako je u svim predmetima koji su došli pred sud, odnos između stranaka eskalirao do određene mjere. Predmeti koji su najviše eskalirali najčešće su oni koji su

28 Vidi, M. Pel., *Upućivanje na mirenje u parničnom postupku: dodatna usluga ili neodređenost profesije?*

29 Upravo stoga ocjena o radu suca u sklapanju sudske nagodbe između stranaka varira od hvale upućene "prijateljskom sucu" do objeda sucu kao "silomnagoditelju." M. Pel., *ibidem*.

30 Machtel Pel, *Posredovanje uz sudski postupak u Nizozemskoj, Provedba projekta na nacionalnoj razini "Posredovanje i sudstvo."*, o.c.

izneseni pred žalbeni sud,³¹ te postupci u kojima su se stranke na sudu susrele više puta. I u tim predmetima postoje elementi za upućivanje, međutim, prava je umjetnost pronaći ih. Naravno, ima i predmeta koje njihova sama narav čini neprikladnima za posredovanje, o čemu će niže više biti riječi.

5.2. Uloga suca u sudskom postupku kod upućivanja stranaka u mirenje

Istraživanja u Nizozemskoj, SAD i Canadi³² pokazala su da upućivanja koja vrši sudac na ročištu daje najbolje rezultate. Dakle, sudac, odnosno druga osoba koja upućuje, mora voditi računa o tome je li dotični predmet pogodan za mirenje. Nema jedinstvenih mjerila za upućivanje. Ključna osnova je spremnost stranaka na pregovore. Iskusni izmiritelji su suglasni kako *vrsta predmeta nije ono što određuje izgleda za uspješno posredovanje, već su to stavovi i shvaćanja stranaka*. One moraju biti spremne i sposobne raspravljati o rješenju svoga problema i istodobno razviti osjećaj za svoje obostrane interese.

Prilikom upućivanja tijekom parničnog postupka sudac će prethodno testirati "opredijeljenost" stranaka za mogućnost mirnog rješenja spora, a njihovu pozornost usmjerit će prema činjenici kako odbijanje prijedloga ili mogući neuspjeh mirenja neće imati apsolutno nikakvog utjecaja na njihov pravni položaj u postupku. Upućivanje od strane suca je s jedne strane *poticaj za stranke*, koji za njih može predstavljati olakšanje, jer se najčešće ni jedna od stranaka ne usuđuje sama predložiti mirenje zbog straha od gubljenja poštovanja ili sveukupno zbog izbjegavanja pojavljivanja osjećaja o slabljenju njenog pravnog položaja u sporu u tom slučaju. S druge strane, upućivanje može dovesti do sumnje stranaka u razloge upućivanja. Upravo zato, upućivanje je veoma osjetljiv trenutak, posebno za suca, koji to mora izvesti s mnogo takta kako ne bi doveo u pitanje svoju nepristranost i objektivnost u parničnom postupku, za slučaj da stranke ne prihvate upućivanje.

Naime, sudac svoju ulogu osobe koja upućuje stranke na mirenje vrlo teško može jasno odvojiti od njegove uloge suca u parničnom postupku. Ovo stoga, jer je on i u toj ulozi "opterećen" svojim sudačkim zapazanjima utemeljenima na utvrđenim činjenicama i izvedenim dokazima. Stoga sudac tijekom parničnog postupka stvara "sliku" o tome tko je od stranaka u pravu (na temelju zakona), a ako znate tko je u pravu, teško je odoljeti to i ne kazati. Upravo je u takvoj situaciji veoma značajna uloga suca, koji treba procijeniti sve dane okolnosti i na temelju njih odlučiti je li upućivanje na mirenje u interesu stranaka, a sve s ciljem ponovnog uspostavljanja njihovih dobrih odnosa, te njihovog zadržavanja u budućnosti, kakav rezultat presuda koja najčešće daje za pravo samo jednoj stranci, ne može polučiti.

31 Postupak medijacije predviđen je i za sporove pred drugostupanjskim sudom u fazi odlučivanja od žalbi. Takvi postupci su naravno mnogo rjeđi od onih pred prvostupanjskim sudom, jer barem jedna od stranka donošenjem prvostupanjske odluke ima mnogo povoljniji i time snažniji pravni položaj. Međutim i pored toga, zbog posebnih interesa stranaka u određenim vrstama sporova moguća je medijacija i tom stadiju parničnog postupka. Primjerice u Canadi, takav oblik posredovanja naziva se *Conciliation*, u kojem žalbeni sud u građanskim, trgovačkim i obiteljskim sporovima nudi zainteresiranim strankama mogućnost zajedničkog susreta sa sucem s ciljem traženja konačnog rješenja njihovog međusobnog spora na obostrano zadovoljstvo. Takav postupak je besplatan, brz i utemeljen na elastičnoj proceduri. Uspješni postupak također završava sporazumom sudski osnaženim. Postupak je povjerljiv i nema tragova o njegovom sadržaju u spisu. Za slučaj da ovaj oblik posredovanja, točnije mirenja, ne da rezultat, sudac koji je u njemu sudjelovao izuzima se iz postupka odlučivanja o žalbi. (*Court of Appeal of Quebec: Conciliation, Service program*).

32 Odabir trenutka upućivanja i metode upućivanja pokazali su se dosta složenima. Istraživanja u Nizozemskoj i prekomorskim zemljama pokazala su kako upućivanje koje vrši sudac na ročištu daje najveće izgleda za uspjeh, ali je ono istovremeno najviše radno intenzivno. Nadalje, istraživanja o upućivanjima u Engleskoj pokazala su kako se stranke koje u postupku zastupa ili nadzire odvjetnik znatno rjeđe odlučuju za posredovanje nego stranke koje u parnici sudjeluju same.

5.3. Okolnosti koje idu u prilog upućivanja stranaka u mirenje

- poželjan rezultat različit od onoga koji je moguće postići sudskom odlukom (sud presudom može ponuditi samo uobičajenu soluciju),
- stranke žele postići brzo rješenje spora ("umor od sudskog postupka" ili brzo rješenje zahtjeva vrsta spora, primjerice započeta izgradnja objekta i sl.),
- postojeći dugotrajni odnos i s tim u vezi postojanje zajedničkog interesa (želja za zadržavanjem dobrih odnosa u budućnosti, posebno kada se radi o sporovima vezanim za obitelj, susjede, poslovne partnere, dugoročne ugovore itd.),
- važnost povjerljivog postupanja (želja za uklanjanjem rizika od neželjenih otkrića iz odnosa između stranaka: poslovna tajna, zaštita poslovne reputacije i dr.),
- uključivanje u sukob i trećih osoba.

5.4. Okolnosti koje ne idu u prilog upućivanja stranaka u postupak mirenja

- prijašnji pokušaj mirenja je propao,
- stranke su dopustile da sukob previše eskalira,
- ne postoji prava volja stranaka za traženje izvansudskog rješenja,
- stranke žele dobiti presedan,
- želi se donošenje javne odluke (prevelika neravnoteža u pravnom položaju),
- osveta,
- zlonamjerno postupanje,
- stranke dolaze iz sredine u kojoj nema mjesta mirenju.

6. NAJPOGODNIJI SPOROVI ZA MIRENJE

Najpogodnijim sporovima za mirenje u praksi zapadnih zemalja pokazali su se *trgovački sporovi*, dakle, prije svega sporovi između pravnih osoba, a među njima posebno građevinski sporovi, zatim sporovi vezani za intelektualno vlasništvo, menadžment, naknadu štete³³, i dr. U tim sporovima postiže se najveći postotak uspjeha u mirenju i ujedno najbrže se dolazi do rješenja.

³³ "U pogledu prirode predmeta, najmanje interesa za medijaciju pokazano je u autorskim sporovima, a najmanje poravnanja zaključeno je u parnicama za naknadu štete protiv države (poravnanje je postignuto u svega 9,1% predmeta 2002., dok je u ostalim predmetima za naknadu šteta došlo do poravnanja u 75,4% predmeta). Iako smo očekivali od državnog pravobranilaštva da posluži za primjer i inicira pregovore i poravnanja, ali to se nije dogodilo, prvenstveno zbog nedostatka ovlaštenja "pravobranilaca i potrebe za dobijanjem odobrenja od ministarstva, a u krajnjem, zbog budžetskih ograničenja." Zalar, supra, str. 71.

Prema neslužbenim podacima odredbe čl. 186a. našeg "novog" ZPP (Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, Narodne novine broj 117/03), kojima se osoba koja namjerava podnijeti tužbu protiv Republike Hrvatske obvezuje prije podnošenja tužbe obratiti nadležnom državnom odvjetništvu sa zahtjevom za mirno rješenje sporova, očekivano, ali neopravdano, do današnjeg dana nisu dale rezultate, vjerojatno zbog sličnih razloga zbog kojih u tim sporovima nema uspjeha oko mirnog rješenja ni u Sloveniji. Neprocjenjiva je šteta što naša državna odvjetništva kasne u davanju njihovog doprinosa kulturi mirnog rješavanja sporova u i time značajnom rasterećenju državnog pravosuđa, posebno kada se zna da je upravo država zapravo najveći "proizvođač" parničnih postupaka (op.a.).

Naime, predstavnici trgovačkih društava, a i drugih pravnih osoba, najčešće nisu osobno interesno i emocionalno izravno uključeni u spor, iz prostog razloga nepostojanja izravne interesne zajednice između te osobe i spora. Odatle i njihov pristup mirenju uz manje emocija, napetosti i time uz veću spremnost na postizanje zajedničkog rješenja.

Pored trgovačkih sporova, mirenje je veoma uspješno u *obiteljskim sporovima* zbog osjetljivosti te vrste sporova za stranke i posebno zbog uključenosti djece u te sporove. Pored njih, za mirenje su veoma pogodni *radni sporovi*, jer je njihovo brzo i zadovoljavajuće rješenje od značaja za cjelokupnu sredinu u kojoj je takav spor nastao. I konačno, svi sporovi vezani uz pitanja povjerljive prirode čije iznošenje strankama iz razno raznih razloga ne odgovara (sporovi između dioničara i uprave, sporovi između članova društva, sporovi između ortaka i dr.). Za mirenje pogodni su i svi sporovi vezani za onečišćenje okoliša. Naime, takvi sporovi u pravilu zahtijevaju brzu akciju stranaka i često su veoma skupi, zato posredovanje u njima najčešće daje najbrže i najpovoljnije rješenje za obje stranke.

Izbor pogodnog spora za upućivanje na mirenje, kao i uspjeh u tom postupku najčešće ne ovisi o vrsti samog spora, već o stavu i mišljenju stranaka i njihovih odvjetnika, odnosno o njihovoj spremnosti riješiti spor na taj način.

7. KAKO IZABRATI SPOR POGODAN ZA MIRENJE?

Sudovi su pravi "rasadnici" raznovrsnih sporova i svi ti sporovi najčešće započinju podnošenjem tužbe, odnosno njenim dostavljanjem protivnoj stranci. Od toga trenutka započinje i praćenje pojedinačnih sporova i njihovih stranaka od strane suda, odnosno sudaca. Kao što je to već naprijed navedeno, nisu svi sporovi pogodni za upućivanje na postupak mirenja, a niti su sve stranke u sporovima pogodnim za mirenje spremne podvrći se tom postupku. *Kako među mnoštvom različitih sporova izabrati ili prepoznati spor pogodan za mirenje?*

Takve sporove najlakše možemo prepoznati ako prepoznamo stranke spremne njihov spor riješiti na miran način. Općenito, može se reći kako za uspjeh mirenja nije toliko značajna vrsta spora, koliko same stranke u sporu, jer upravo od njihove spremnosti na rješavanje spora na miran način ovisi i njihov uspjeh u mirenju, neovisno o vrsti ili složenosti spora u kojem sudjeluju.

Ne postoje čvrsta pravila kojima bi se odredilo koji su to sporovi pogodni za mirenje, tako da sudac oboružan pravnim znanjem i posebnim znanjima o postupku mirenja, te vlastitim iskustvom, toj zadaći može pristupiti isključivo po osnovi "slučaja do slučaja." Veliki broj sporova krije u sebi neke od elemenata koji ga čine pogodnim za mirenje i često nije jednostavna zadaća prepoznati ih, a opet uz nužno zadržavanje nepristranosti i objektivnosti immanentnih ulozi suca u parničnom postupku. Svi ti elementi tiču se s jedne strane samih stranaka u sporu, a s druge, vrste spora u kojemu te stranke sudjeluju.

7.1. Osobine stranaka kao kriterij za odabir spora pogodnog za upućivanje na mirenje

a) Može li mirenje dovesti stranke do povoljnijeg rješenja njihovog spora?

Tijekom parničnog postupka sudac upravljaajući sporom saznaje bilo izravno bilo neizravno koji stvarni interesi stranaka njih fiksiraju za spor u kojem sudjeluju. Primjerice, ponekad se iza tužbenog zahtjeva krije samo potreba povrijeđene stranke za isprikom protivne strane. Prepoznavanjem takve

potrebe sucu se otvaraju mogućnosti pristupa takvoj stranci u pravcu njenog zainteresiranja za postupak mirenja, koji tu njenu potrebu može zadovoljiti na najpogodniji način. Jedan od elemenata koji se da uočiti je često potreba jedne ili obje stranaka da detalje njihovog odnosa, koji je predmetom spora, ne izlažu sudu, odnosno javnosti, pa ih to motivira na radnje upravljene ka mirenju kao pogodnijem načinu rješavanja njihovog spora.

b) Jesu li stranke zainteresirane za uštedu vremena i novca?

Svaki parnični postupak izlaže stranke troškovima, kao što su sudske pristojbe, troškovi njihovih punomoćnika, troškovi vještačenja, troškovi prijevoza, itd. Ovisno o vrijednosti i složenosti samog spora, ti troškovi mogu značajno porasti, a ako im se pridruži faktor vremena, odnosno trajanja, svi oni na ovaj ili onaj način postaju značajno opterećenje za stranke koje u njemu sudjeluju. Dugotrajni sporovi imobiliziraju i vrijeme i sredstva stranaka. Stoga nije teško prepoznati stranke "umorne" od dugotrajnog parničnog postupka, koje su kroz duže vrijeme iskazivani žar parničenja i uzajamnu nepopustljivost otupile oštricu međusobne sukobljenosti i netrpeljivosti.³⁴ Za takve stranke mirenje predstavlja idealan izlaz.

c) Žele li stranke i dalje zadržati postojeće osobne i poslovne odnose?

Jedna od značajnih prednosti rješenja spora kroz postupak mirenja je ta što mirenje omogućuje zadržavanje dobrih odnosa između stranaka i u budućnosti. Dakle, ako se radi o sporu između članova uže ili šire obitelji, dugogodišnjih prijatelja, susjeda ili pravnih osoba u dugotrajnom poslovnom odnosu, sasvim je jasno kako će mnogi od njih pristati pronaći rješenje njihovog spora mimo suda, upravo u svrhu obnavljanja ili zadržavanja njihovog privremeno poremećenog dobrog odnosa u budućnosti.

d) Tko su stranke i njihovi punomoćnici i mogu li efikasno sudjelovati u postupku mirenja?

Samo izražavanje volje obje stranaka i njihovih punomoćnika u pravcu podvrgavanja postupku mirenja ne mora biti nužno obostrano motivirano željenim uspjehom u tom postupku. Primjerice, punomoćnik jedne od stranaka koji nije spreman za parnični postupak može predložiti mirenje kao mehanizam za odgađanje parničnog postupka, ili tuženik koji očekuje za njega nepovoljnu sudsku odluku, može također predložiti mirenje kao mehanizam odgađanja donošenja za njega nepovoljne odluke ili sa svrhom postizanja za njega povoljnijeg rješenja od onog koje može postići sudskom odlukom. Konačno, neki punomoćnici mogu pristati na mirenje iako ga u konkretnom slučaju smatraju gubljenjem vremena, samo zato kako bi ugodili sudu, odnosno sucu.

Dakle, brojne su okolnosti koje motiviraju stranke na sudjelovanje u postupku mirenja, pa tako i one koje idu ka njegovom zloupotrebom. Sudac ih po mogućnosti treba prepoznati, premda ne i nužno. Naime, držimo da svaku suglasnost stranaka oko prihvaćanja postupka mirenja kao načina kroz koji će stranke pokušati riješiti spor na drugi način, sudac u pravilu treba prihvatiti, a eventualno držanje jedne od stranaka tijekom tog postupka upravljeno na svjesnu opstrukciju uspjeha u mirenju, sud uvijek može sankcionirati odlukom o parničnom trošku, o čemu je naprijed više bilo riječi.

³⁴ "Parničari zalijepljeni strašću, oskudni u pravnom znanju, često atrofični u moralnoj i pravnoj svijesti, opterećeni sebičnim interesima (...)." Stevan M. Slijepčević, *Advokatura i društveni progres*, Odvjetnik, Sto godina advokature u Hrvatskoj 1868 - 1968, broj 9, God. XVIII, rujan 1968, Zagreb, str. 382.

e) Jesu li sporovi u kojima sudjeluju stranke koje sebe osobno zastupaju pogodne za mirenje?

U praksi sudova u zemljama koje već imaju višegodišnju tradiciju upućivanja stranka u mirenje, u pravilu se u mirenje ne upućuju stranke koje same sebe zastupaju, a posebno ne u slučajevima kada je protivna stranka zastupana po pravnom stručnjaku. Takve stranke su najčešće u neravnopravnom položaju, kako u parničnom postupku tako i u postupku mirenja. Naime, uvijek postoji mogućnost da takva stranka prihvati sporazum, koji možda nije u njenom najboljem interesu ili da prihvati sporazum čije termine ne razumije najbolje. Također takva stranka može lako povrijediti pravila o povjerljivosti postupka mirenja iz prostog razloga, jer na razumije njihov značaj. Stoga je u sporovima u kojima na jednoj strani sudjeluje ovakva stranka uputno ne predlagati strankama rješenje spora mirenjem ili ako je spor već pogodan za mirenje, prethodno predložiti stranci da svakako zatraži stručnu pomoć. S druge strane, naravno, nema nikakve zapreke u postupak mirenja uputiti obje stranke koje se samostalno zastupaju.

f) Je li sporazum između stranaka ovisi o informacijama koje stranke žele zadržati povjerljivim?

Kao što smo to ranije naznačili, stranke u određenim sporovima nisu voljne slobodno iznositi činjenice ili predlagati dokaze koji se odnose na njihovu privatnost ili na poslovni odnos ili poslovnu tajnu. Ne žele da se takvi podaci zabilježe na zapisniku i da na taj način postanu javni. Za takve stranke postupak mirenja je najbolje rješenje.

7.2. Značajke spora kao kriterij za odabir spora pogodnog za upućivanje na mirenje

a) Može li sudska odluka o predmetu sporu doprinijeti sudskoj praksi?

Sporovi koji se odnosi na važna pravna pitanja, posebna ona bliska ustavnim pravima, premda individualni, nisu pogodni za upućivanje na postupak mirenja, jer pravni značaj sudske odluke u takvom sporu nadilazi uske privatne potrebe i interesa stranka, i od velikog je značaja za javnost i cjelokupni društveni poredak.

b) Ima li spor jedno ili više spornih pitanja?

Na prvi pogled čine se nepogodnim za mirenje sporovi s više spornih pitanja. Međutim, s druge strane u takvim sporovima se ponekad lakše postigne nagodba između stranaka, jer oni kao takvi povećavaju broj raspoloživih nagodbenih opcija i mogućnosti. Pored toga, u sporovima u kojima ima mnogo spornih pitanja, sud, odnosno sudac, može predložiti strankama pokušati kroz postupak mirenja riješiti samo neka od tih spornih pitanja. Takav pristup može biti veoma koristan, jer ponekad mirno rješenje samo nekih od spornih pitanja učini daljnje sporenje između stranaka nepotrebnim. Ili, rješenjem samo nekih od spornih pitanja na miran način, stranke mogu uštedjeti značajno vrijeme i novac, jer su na taj način sebi olakšale rješavanje preostalih spornih pitanja. Također nije isključeno da se kod stranaka koje su riješile samo neka sporna pitanja kroz postupak mirenja, javi želja i volja na jednak način riješiti i preostala sporna pitanja.

c) Jesu li sporovi s više stranaka na obje strane pogodni za mirenje?

Praksa je pokazala da su izgledi za uspjeh u postupku mirenja veći ako u njemu sudjeluje što manje osoba. S povećanjem broja osoba koje sudjeluju u postupku, bilo na jednoj ili na drugoj strani,

šanse za uspjeh mirenja umanjuju se. Međutim, i pored toga postoji čitav niz prednosti rješavanja i ovakvih sporova mirenjem:

- troškovi se na ovaj način izrazito smanjuju,
- sudjelovanje više stranaka na jednoj strani, koje možda imaju i određeni konflikt interesa, pruža im mogućnost zajedničkog rada oko njihovog zahtjeva u sporu i razvijanje čvršće zajedničke strategije upravljene ka rješenju spora,
- ponekad je moguće samo neke od više suprotstavljenih stranaka uputiti na mirenje, a njihov eventualni uspjeh u mirenju može biti poticaj i za ostale stranke koje u tom postupku nisu sudjelovale.

d) Jesu li stranke već sudjelovale u neuspješnom pokušaju mirenja?

Raniji neuspjeli pokušaj mirenja ukazuje kako su stranke jako "zaglavile" u njihovim suprotnim pozicijama i svaki daljnji pokušaj njihovog približavanja ne daje rezultate. Nema zapreke da se i ove stranke ponovno upute u postupak mirenja, ali zasigurno samo uz njihov suglasni prijedlog u tom pravcu, te pod pretpostavkom da je takav prijedlog praćen očitom pozitivnom promjenom u njihovom držanju u pogledu mogućnosti mirnog rješenja spora.

f) Radi li se o veoma složenom sporu?

Stranke koje sudjeluju u veoma složenim sporovima u pravilu se ne upućuju u postupak mirenja, ali pod pretpostavkom da se one voljne u njemu sudjelovati i na taj način doseći sve one pogodnosti mirenja o kojima je ranije bilo riječi, nema zapreke da se i one upute u mirenje. Pri tome treba uzeti u obzir sljedeće:

- sud može uputiti stranke kroz postupak mirenja riješiti sva sporna pitanja ili samo neka od njih,
- u ovim sporovima uputno je sudjelovanje više od jednog izmiritelja,
- izmiritelji najčešće moraju biti ujedno i stručnjaci za područje iz kojega proizlazi spor, jer oni na taj način mogu olakšati strankama fokusiranje na relevantne činjenice i pomoći im u bržem rasvjetljavanju spornih pitanja.

8. POVJERLJIVOST POSTUPKA MIRENJA I SUDSKI POSTUPAK

Suglasnost stranaka oko sudjelovanja u postupku mirenja, kao i o osobi izmiritelja, polovica je uspjeha na putu ka postizanju konačnog rješenja njihovog spora. Izmiritelj je neutralna osoba, koja pomaže strankama riješiti njihov spor na obostrano zadovoljstvo³⁵, a odgovornost za uspjeh ili za neuspjeh mirenja isključivo je u njihovim rukama. Upravo je ta kontrola stranaka nad postupkom mirenja od njenog samog početka osnovna prednost u odnosu na sve druge načine rješavanja sporova. Stranke su slobodne svakodobno započeti s postupkom mirenja, a isto tako su slobodne i svakodobno okončati ga za slučaj neuspjeha u postizanju sporazuma, ne plašeći se pri tome posljedica za njihov pravni položaj u nastavku sudskog postupka.

³⁵ "Najbolja je nagodba ona s kojom su stranke jednako nezadovoljne." Izjava nepoznatog autora.

Povjerljivost postupka mirenja i izmiritelja druga je značajna prednost mirenja u odnosu na druge načine rješavanja sporova.³⁶ Naime, sve što je rečeno ili napisano u postupku mirenja, povjerljive je naravi i ne može se koristiti u eventualnom kasnijem sudskom postupku, neovisno je li on već započet ili ne.³⁷ Ova povjerljivost daje strankama slobodu u iznošenju njihovih stavova, u otkrivanju njihovih interesa, potreba, te u pregovaranju tijekom mirenja s ciljem postizanja najpovoljnijeg rješenja. Upravo stoga, povjerenje koje kod stranaka uživa izmiritelj kao neutralna osoba daje mu iznimnu moć u obavljanju njegove zadaće.³⁸ Radi usporedbe izmiriteljevog položaja s položajem odvjetnika ili suca, treba reći da odvjetnik dobiva informacije samo od jedne (njegove) stranke³⁹, a sudac s druge strane, izvodi dokaz saslušanjem obiju stranaka, ali samo o okolnostima pravno relevantnim za donošenje odluke o predmetu spora i nema mogućnosti o predmetu spora razgovarati samo s jednom strankom na individualnim sastancima. Za razliku od njih, izmiritelj ima ovlaštenje razgovarati o predmetu spora kako s obje stranke istovremeno tako i sa svakom od njih zasebno. Naime, stranke u pravilu nisu pred drugom strankom spremne iznositi sve informacije kojima raspolažu u vezi s predmetom spora, a još i manje su spremne otkriti njihove skrivene potrebe, želje i interese. Takvo njihovo postupanje je prirodno, jer nitko u pregovorima ne želi "iznijeti sve karte na stol" niti u očima protivnika eventualno proizvesti dojam slabije strane, koji kao takav može poremetiti ravnotežu u njihovim pregovaračkim pozicijama.

36 Vidi čl. 11. ZM: "Dužnost čuvanja tajne – povjerljivost mirenja propisani su čl. 11. ZM: "Ako se stranke nisu drukčije sporazumjele, izmiritelj je dužan čuvati kao tajnu, u odnosu na treće osobe, sve informacije koje se odnose na postupak mirenja, osim ako ih je prema zakonu dužan priopćiti. Izmiritelj odgovara za štetu koju je prouzročio kršenjem navedene obveze. Bez pristanka stranaka izmiritelj ne smije svjedočiti o činjenicama koje je saznao od stranaka tijekom postupka mirenja, neovisno o tome je li taj postupak okončan sporazumom ili ne. Navedene odredbe na odgovarajući se način primjenjuju i na stranke, te na druge osobe koje su u postupku mirenja sudjelovale u bilo kojem svojstvu, pod uvjetom da su za dužnost čuvanja povjerljivosti informacija znale ili morale znati."

37 Ograničenje korištenja dokaza u drugim postupcima propisano je člankom 12. ZM: "Stranka u postupku mirenja, izmiritelj ili osoba koja na drugi način sudjeluje u postupku mirenja, uključivši i administrativno osoblje organizacije za mirenje, ne može se u bilo kojem drugom postupku, sudskom, arbitražnom, ili drugom postupku, pozivati na okolnosti ili predlagati kao dokaz sljedeće (članak. 12. st. 1. ZM):

1. činjenicu da je jedna od stranaka predlagala mirenje bila voljna sudjelovati u njemu,
2. stavove koje je stranka u postupku mirenja izrazila ili prijedloge koje je u tom postupku iznijela,
3. izjave o činjenicama ili priznanje zahtjeva ili činjenica izvršenih tijekom postupka mirenja, ako takve izjave ili priznanja

nisu sastavni dio postignute nagodbe,

4. prijedloge koje je u postupku iznio izmiritelj,
5. činjenicu da je neka stranka u postupku pokazala spremnost prihvatiti prijedlog izmiritelja,

6. ispravu koja je pripremljena isključivo za potrebe postupka mirenja, ili ispravu za koju su se stranke u postupku mirenja sporazumjele da se neće koristiti niti u kojem drugom postupku.

Navedene odredbe se primjenjuju bez obzira na oblik informacije ili dokaza koji se u njemu spominju. Isto tako, u sudskom, arbitražnom drugom postupku, koji se vodi o istome ili drugome sporu neće se izvoditi dokazi niti uzimati u obzir okolnosti iz stavka 1. ovoga članka. Ako takav dokaz bude predložen, tijelo koje vodi postupak takav će prijedlog kao nedopušten odbaciti, a ako sudionik u postupku podnese ispravu ili da-1 de izjavu koja je u suprotnosti sa stavkom 1., tijelo koje vodi postupak I ne smije sadržaj tako stečene informacije koristiti u donošenju odluke.

U svakom slučaju, osoba koja postupi suprotno stavku 1. čl. 12. ZM odgovorna je za štetu koju time prouzroči, a može u postupku biti kažnjena i po osnovi zlorabe procesnih prava, ako tijelo koje vodi postupak ima takve ovlasti. Prethodno navedene odredbe ne odnose se na one dokaze ili obavijesti! koje su prema zakonu nužne za provedbu ili ovrhu postignute nagodbe.

Osim slučajeva koji su navedeni u stavku 1. čl. 12. ZM, drugi dokazi i izjave koji bi bili dopustivi u nekom drugom postupku neće postati nedopušteni zbog toga što su bili korišteni u postupku mirenja.

I konačno, ako se u postupku mirenja stranka pozivala na neku izjavu ili dokaz koji bi u drugome postupku mogla uskratiti, činjenica da je takva izjava ili dokaz korištena za svrhe mirenja ne znači ujedno i pristanak na korištenje takve izjave ili dokaza u drugome postupku."

38 Saznanja koja izmiritelj stekne u povjerljivom razgovoru sa svakom od stranaka zasebno, on zadržava isključivo za sebe i ne smije ih iznositi pred drugom strankom bez njene suglasnosti, a ni u postupku medijacije ili u eventualnom kasnijem sudskom postupku.

39 "Iskustvo potvrđuje, a to u pogledu Francuza ističe i Garson, da je vrlo malo klijenata koji hoće svu istinu, uopće istinu da kažu svome braniocu. To vrijedi i za naše ljude (...)."Savo Strugar, *Filozofija jedne profesije, Advokatura – imanencija i emanacija slobode*, Odvjetnik, Sto godina advokature u Hrvatskoj 1868 - 1968, broj 9, God. XVIII, rujan 1968, Zagreb, str. 366.

Ostvarenjem mogućnosti pribavljanja povjerljivih informacija od obje stranke zasebno, izmiritelju je za razliku od odvjetnika ili suca pružena dragocjena prilika razumijevanja što svaka od stranaka stvarno želi. Shvaćanjem stvarnih interesa stranaka, izmiriteljeva uloga njihovog pomagača u postizanju rješenja spora uvelike je osnažena.

9. RAZLOZI ZBOG KOJIH SE STRANKE OPREDJELJUJU ZA MIRENJE

- postupak je neformalan i elastičan i daje strankama bolje šanse izjasniti se o njihovom položaju i suprotnim interesima u sporu,
- u mirenju se na vidjelo iznose svi detalji spora, a ne samo njihova pravna interpretacija,
- stranke neposredno i slobodno izmjenjuju poglede o predmetu spora,
- stranke zadržavaju kontrolu nad postupkom,
- mirenje se može prekinuti u svakom trenutku,
- smanjuje se mogućnost sukobljavanja između stranaka i njihovih punomoćnika,
- rezultat je u rukama stranaka (stranke u mirenju postižu svoje vlastito rješenje spora),
- postignutim sporazumom u mirenju nitko se ne proglašava pobjednikom, odnosno gubitnikom (nitko ne "gubi obraz"),
- poboljšava se komunikacija između stranaka
- odnos između stranaka sačuvan je što daje odličnu osnovu za njihovu suradnju u budućnosti,
- u mirenju nije važno koja je stranka u pravu,
- utvrđuju se interesi stranaka, a ne njihovo pravo,
- postiže se obostrano zadovoljstvo zajedničkim rješenjem,
- neutralnost izmiritelja,
- mnogo manje vremena je potrebno za rješenje spora (brzina),
- troškovi su znatno manji (ograničeni su i podijeljeni),
- mirenje nudi mnogo mogućnosti za rješenje spora (sudska odluka pruža samo jednu uobičajenu soluciju),
- isključuje se nesigurnost u pogledu prava i činjenica,
- isključeni su rizici nepovoljne sudske odluke.

10. KAKO SUCI MOGU POTAKNUTI ŠIRU PRIMJENU MIRENJA U SVAKODNEVNOJ PRAKSI RJEŠAVANJA SPOROVA?

Donošenjem ZM stvorene su formalne pretpostavke za pružanje učinkovitije pravne zaštite fizičkim i pravnim osobama u Republici Hrvatskoj. Uz takav pravni okvir svi zainteresirani subjekti trebaju uložiti značajne napore upravljene ka provedbi Zakona u svakodnevnoj praksi rješavanja

sporova, pri čemu bi značajnu ulogu pored ostalih trebali odigrati upravo naši gospodarski subjekti⁴⁰, koji će vjerujemo kada se detaljnije upoznaju sa prednostima postupka mirenja u odnosu na druge načine rješavanja sporova, a posebno u odnosu na sudski postupak, sa zadovoljstvom prihvatiti mirenje kao najpogodniji način rješavanja međusobnih sporova i ujedno prednjačiti u njegovoj primjeni. Svakako, preduvjet za širu primjenu mirenja u praksi je i jačanje našeg gospodarstva, jer dok je god odugovlačenje postupka u svrhu odgađanja ispunjenja dužne obveze praksa, mirenje nema mnogo šansi.

Premda naš zakonodavac nije prihvatio početno predloženi pilot projekt mirenja pridruženog sudovima, kakvi projekti se uspješno razvijaju posljednjih nekoliko godina primjerice u Nizozemskoj i Sloveniji⁴¹, držimo da ta okolnost ne bi trebala biti zaprekom široj primjeni postupka mirenja u Republici Hrvatskoj. Naime, upravo su naši državni sudovi kako je naprijed navedeno pravi "rasadnici sporova" pogodnih za mirenje, jer su upravo oni tijela kojima naši građani i gospodarstvenici povjeravaju rješavanje najvećeg broja njihovih sporova.⁴² Upravo zbog te stečene snažne navike, gotovo inercije u postupanju stranaka, teško je već na samom početku očekivati široku primjenu postupka mirenja u rješavanju sporova. Stoga držimo kako je u svrhu široke primjene mirenja u praksi potrebno između ostaloga zatražiti pomoć od sudaca i osloniti se na njih, kao i na tijela koja vode upravne i druge postupke, na što i upućuje odredba čl. 16. st. 1. ZM.

Naime, kako smo već naprijed vidjeli, nisu svi sporovi pogodni za mirenje. Upravo bi u odabiru sporova u kojima će stranke na temelju svih okolnosti konkretnog slučaja biti upućene u mirenje, suci kao osobe koje predstavljaju autoritet⁴³ za stranke, trebali odigrati presudnu ulogu⁴⁴ kao svojevrсни poticatelji ovog alternativnog načina rješavanja sporova.⁴⁵ Na taj način pristupilo bi se upoznavanju što šire kako stručne tako i laičke javnosti o značaju i prednostima mirenja u

40 Prema podacima Svjetskog udruženja osiguratelja AIDA, Hrvatska se sa 19,6 posto sudskih sporova u osiguranjima u odnosu na ukupni broj šteta nalazi na visokom 11. mjestu među 53 zemlje svijeta. Ako se uzme u obzir da čak četiri zemlje – Peru, Gvatemala, Čile i Indija drže neslavni rekord, jer kod njih svaka takva šteta završi na sudu, Hrvatska se zapravo nalazi na 7. mjestu svjetske ljestvice, a iznad nje su samo Tunis, Maroko, Katar, Australija, Južna Afrika i Oman. U nama bliskijim zemljama ima mnogo manje sporova oko šteta, pa tako u Makedoniji 6%, slovačkoj, Poljskoj i Bugarskoj oko 5%, Češkoj 2,8%, a Sloveniji samo 1,9% u odnosu na ukupne štete u osiguranju. (...) Jednostavna računica, dakle, govori kako je Hrvatska u 2001. godini imala oko 61.000 sudskih sporova od ukupno 312.491 prijavljene štete osigurateljima, što znači da je gotovo svaka peta šteta bila sporna. (...) Osiguravatelji u pravilu završe na sudu kada osiguranik nije zadovoljan naknadom za nastalu štetu ili kada ona uopće nije isplaćena. Najveći broj ovih slučajeva odnosi se na autoosiguranje, no pravih i apsolutno točnih podataka zapravo nema. (...) Jedan od načina brzog i uspješnog rješavanja sporova s neusporedivo manjim troškovima, a za koje se sve više zalažu u osiguratelji je medijacija ili mirenje (...), *Preslika članka iz Jutarnjeg lista od 9. lipnja 2003., bez vidljive naznake autora, naslova i broja stranice.*

41 "Uključivanje samih sudija u medijaciju je veoma značajno jer podrazumijeva da sudije ozbiljno pristupaju ideji alternativnih načina rješavanja sporova. Ne smijemo zanemariti činjenicu da odluka o tome da li će sud pozvati stranke da pristupe medijaciji zavisi od odluke sudije u svakom pojedinačnom predmetu. Ako sudije ne vjeruju u proces medijacije onda to ozbiljno ugrožava njegovu primjenu. Takođe, pozitivni efekat je da advokati uvijek prate inicijative sudija. Entuzijizam koji su sudije pokazale nastao je prvenstveno iz želje za smanjivanjem broja neriješenih predmeta i iz ubjedenja u prednosti medijacije i odgovarajući profesionalni izazov." Zalar, supra, str. 68-69.

42 Udio arbitražnih postupaka u rješavanju sporova u Republici Hrvatskoj je zanemariv, oko 40 arbitražnih postupaka godišnje.

43 "(...)S druge strane, opasnost prijeti u tome da sudije teško odustaju od svog profesionalnog autoriteta i strogog ophođenja sa strankama, kao i da se teško pretvaraju u ulogu dobrog slušaoca. U Americi, u državi Virdžiniji, na primjer, sudije su se suprotstavile medijaciji iz straha od gubitka autoriteta. Takođe, postoji opasnost i od toga da same stranke u sudijama ne vide posrednike već osobe koje su tu da donose odluke, pa od njih očekuju procjenu, tzv. evaluacionu medijaciju." Zalar, supra, str. 69. Ovdje se misli na suce koji se pojavljuju u ulozi izmiritelja (op. a.).

44 "Jasno nam je bilo od početka da će biti moguće uvesti medijaciju samo ako same sudije prihvate takvu ideju. Znači, oni su „glavni igrači“, i s toga treba raditi na ubjeđivanju, odnosno obrazovanju sudija u tom pravcu, raditi na promjeni njihovog mentaliteta i konzervativnih stavova. Takođe, veoma je važno predstaviti medijaciju kao mogućnost za povećanje efikasnosti i olakšavanje rada, prije nego kao prijetnju." Zalar, supra, str. 66.

45 "U međuvremenu se pokazalo da je tečaj o upućivanju naveo suce koji su ga pohađali na još, kvalitetnije nagodbe, a one koji to još nisu uradili, stimuliralo je da prilikom pojavljivanja stranaka prilikom nagađanja ipak istraže interese. Očekivanje je da se broj nagodbi kao posljedica ovog projekta neće smanjivati, nego upravo povećavati, dakle, suprotno od onoga čega su se neko pribijavali." M. Pel., *Upućivanje na mirenje u parničnom postupku: dodatna usluga ili neodređenost profesije?*

odnosu na druge načine rješavanja sporova. Pored navedenog, stranke upućene u mirenje tijekom sudskog postupka imale bi neprekidno na umu da će u slučaju neuspjelog mirenja, međusobni spor moći riješiti sudskim putem, bez potrebe dodatnih aktivnosti u tom pravcu i čekanja na u pravilu dugotrajni postupak raspoređivanja njihovog predmeta sucu, te započinjanja rada na tom predmetu.

U tom pravcu držimo potrebnim provesti edukaciju što većeg broja sudaca u Republici Hrvatskoj o postupku mirenja, te posebno o tehnikama komuniciranja i pregovaranja koje se u tom postupku primjenjuju, ali ne s primarnim ciljem preuzimanja uloge izmiritelja s njihove strane, već u svrhu njihovog osposobljavanja uočiti koji sporovi i što je još značajnije, koje stranke su pogodne za uspješno upućivanje u postupak mirenja. Znanja koja bi suci stekli pri obučavanju ove vrste bila bi višestruko korisna:

a) pripomogla bi strankama koje prihvate preporučeno mirenje u rješavanju njihovih individualnih sporova na najpogodniji način mimo sudskog postupka,

b) šire prihvaćanje mirenja kao načina rješavanja sporova moglo bi u značajnoj mjeri rasteretiti sudove i suće opterećene velikim brojem predmeta, što bi se pozitivno odrazilo na efikasnost sudovanja,

c) posebna znanja o tehnikama komuniciranja i pregovaranja, koja bi suci na taj način stekli, značajno bi pripomogla jačanju njihovih aktivnosti upravljenih ka sklapanju povećanog broja sudskih nagodbi.⁴⁶

11. ZAKLJUČAK

Preopterećenost naših sudova posebno onih najvećih, brojnim predmetima i samim tim njihova neučinkovitost i sporost u pružanju pravne zaštite, te zbog toga prateće nezadovoljstvo stranaka i svekolike javnosti njihovim radom, naprosto vape za novim rješenjima. Jedna od mogućnosti upravljena ka popravljaju takvog stanja, svakako je šira primjena u praksi brojnih oblika alternativnog rješavanja sporova. Mirenje kao specifični oblik posredovanja u sporu između stranaka zbog svojih značajnih prednosti u odnosu na druge oblike rješavanja sporova, izraženih prije svega u kontroli stranaka nad samim postupkom i njegovim rezultatom, predstavlja izvanredno rješenje. Stoga je potrebno uz neizostavnu pomoć države poraditi na educiranju javnosti o svim pogodnostima i prednostima, koje pruža postupak mirenja kao alternativni način rješavanja sporova, sve s ciljem njegove što šire primjene u praksi. Odlična iskustva Nizozemske i Slovenije iz njihovih pilot projekata mirenja pridruženih sudovima, upućuju na ozbiljno promišljanje o uvođenju takvog projekta i u Republici Hrvatskoj.⁴⁷ Neovisno od prihvaćanja takvog projekta u našoj zemlji, naglasiti je da se nedvojbeno pokazalo kako upućivanje stranka u postupke mirenja tijekom započetog parničnog postupka, daje najbolje rezultate kako u pogledu uspješnosti na taj način

46 U ovom trenutku još uvijek je zanemariv broj sklopljenih sudskih nagodbi u odnosu na druge načine okončanja sporova u parničnom postupku pred sudovima u Republici Hrvatskoj. Prema statističkim podacima Ministarstva pravosuđa RH za 2002. godinu, od ukupnog broja riješenih predmeta pred općinskim sudovima riješeno je sudskom nagodbom samo 2,5 % predmeta, a pred trgovačkim sudovima samo 2,6% predmeta.

47 "Premda svi započeti postupci medijacije još nisu okončani, procjenjuje se postotak uspješnosti medijacije od oko 40% od onih koji su upućeni u medijaciju tijekom parničnog postupka." M. Pel. o.c.; U pilot projektu medijacije pred Okrožnim sudišćem v Ljubljani u prvoj godini projekta 2001. sud je ponudio medijaciju u 420 predmeta, od kojih su obje stranke prihvatile medijaciju u 106 predmeta ili 25,2%. U 9 mjeseci druge godine projekta 2002., strankama je ponuđena medijacija u 647 predmeta, a stranke su prihvatile medijaciju u 182 predmeta ili 28,1% s tim što u vrijeme sastavljanja ovih podataka u još 198 predmeta još uvijek nije istekao rok za davanje suglasnosti za medijaciju. U 2002. 50% medijacija završilo je uspješno. U 9 mjeseci 2002. uspješno je završeno 55,8% medijacija, Valerija Jelen Kosi, *Report on Statistical data of The Pilot Programme of Alternative Dispute Resolution With Mediation At The District Court In Ljubljana, No Su 08020/2002.*

započetih postupaka mirenja tako i u pogledu ubrzanog prihvaćanja mirenja kao najpogodnijeg alternativnog načina rješavanja sporova.

Ozbiljna alternativa takvom prijedlogu (projektu), edukacija je što većeg broja sudaca o postupku mirenja, te o metodama⁴⁸ kojima se izmiritelji u tim postupcima služe, kako bi upravo oni tijekom već započetih parničnih postupaka pred sudovima pred kojima se i vodi pretežni dio svih sporova u Republici Hrvatskoj, prije svega mogli na najbolji način prepoznati sporove i stranke pogodne za mirenje i na taj način svojim autoritetom preuzeti ulogu poticatelja što širem prihvaćanju mirenja kao alternativnog načina rješavanja sporova između stranaka. Naravno, u ostvarenju ove zadaće nezaobilazna je spremnost sudaca poduzeti napore u tom pravcu. Onog trena kada većina sudaca spozna prednosti i značaj postupka mirenja ne samo za stranke, već i za njih osobno, te za sudove u kojima oni obavljaju svoju dužnost⁴⁹, držimo da većih prepreka za širu primjenu mirenja više ne bi trebalo biti. Edukaciji sudaca o mirenju svakako treba pridružiti i edukaciju što većeg broja drugih pravosudnih dužnosnika i što je od posebnog značaja i edukaciju što većeg broja *odvjetnika*⁵⁰, čiji doprinos široj primjeni mirenja u svakodnevnoj praksi je također neizostavno potreban.

Članak objavljen:

- *Hrvatska pravna revija*, broj 6, svibanj 2004, Godina IV, Inženjerski biro d.d., Zagreb, str. 100-110,
- *Bio je predmetom izlaganja na 12. danima arbitraže, Zagreb, Hrvatska gospodarska komora - HGK, 12. 2004.*

⁴⁸ Metode posredovanja i pregovaranja.

⁴⁹ "Entuzijazam koji su sudije pokazale nastao je prvenstveno iz želje za smanjivanjem broja neriješenih predmeta i iz ubjeđenja u prednosti medijacije i odgovarajući profesionalni izazov." Zalar, supra, str. 69.

⁵⁰ "Ako sudije ne vjeruju u proces medijacije onda to ozbiljno ugrožava njegovu primjenu. *Takođe, dodatni pozitivni efekat je da advokati prate inicijative sudija.*" Zalar, supra, str. 68.